

ΕΥΤΕΡΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΜΕ

ΒΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

Φυλ. ΙΓ'. ***Εκδίδεται δις τοῦ μηνός.*** Ἐρ' Ἀθήναις, τὴν 4. Μαρτίου 1848. ***Τόμ. Δ'.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Δύω πόλεις τῆς Ἀδριατικῆς.

Α'. Πόλα.

Ὅταν ἦλθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀτμοπλοικὴ ὑπηρεσία δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη. Ἐναγκάσθην ἐπομένως νὰ ναυλώσω δαλματικὸν πλοῖον ἱστιοφόρον. Ὁ πλοίαρχος, βαγούζατος τὴν πατρίδα, μοι ἐφάνη ὅπως οὖν νέος ὡς ἐν' ἀντιτάττη τὴν ἀναγκαίαν πείραν εἰς τὰς δολιότητας τοῦ παραχώδους Ἀδρίου. Ἀλλὰ μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ πρόγονοί του ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἀπέθανον εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην (ἐλπίζω χωρὶς τῶν συνεπιδατῶν των, τῷ εἶπα), καὶ ὅτι διεδέχετο καὶ αὐτὸς ὁμοίως τὸν πατέρα του, παλαιὸν καὶ ἐξακουστὸν σκυλοπνίκτην. Αὕτῃ ἡ διαβεβαίωσις μὲ καθυσέχασε, λησμονήσαντα τὸν φαέοντα, καὶ ὅλους τοὺς υἱοὺς ὅσοι δὲν πατρώζουσιν ἀναγκαίως.

Ἐρώτησα τὸν πλοίαρχόν μου πόσον νομίζει ὅτι θὰ διαρκέσῃ ὁ πλοῦς μας, καὶ λαβὼν ἐκείνος τὸν διαβήτην του καὶ τὸν ἀνεμοδείκτην του, μοι εἶπε σοβαρότατα ὅτι τὴν ὁγδόην ἡμέραν θὰ χαιρετῶμεν τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς Πάτρας. Ἐγὼ δέ, διὰ πᾶν ἐιςδεχόμενον, ἔλαβον ἐφόδια διὰ δεκαεῖς ἡμέρας.

Ἀπεπλεύσαμεν ἀπὸ Βενετίας τὴν 1 Ἰανουαρίου. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀνεμος ἦτον ἀστατος, καὶ εἰς τὰς μυρίας διώρυγας, αἵτινες ὡς τόσαι φλέβες ζωογόνοι διακλαδεύονται εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὰ περὶ αὐτῆς, ἐπὶ θάλα πότε πρὸς τὰ δεξιὰ πότε πρὸς τ' ἀριστερά μας, πότε μᾶς προέπειμην ὀπισθεν καὶ πότε μᾶς προηπάγα ἔμπροσθεν, ὥστε ἡ Ἀργὼ (τοῦτο τὸ ὄνομα εἶχε τὸ πλοῖον μας) ἐχόρευε πότε μὲ τὸν ἕνα καὶ πότε μὲ τὸν ἄλλον τῆς πόδα, πρὸς μεγίστην ἀνησυχίαν τοῦ πρωτοπείρου ἐμοῦ.

Ἀφ' οὗτου παρηλλάξαμεν τὸ Αἶδον, τὸ τελευταῖον ἀκρωτήριον τοῦ λιμένος, ἔκτοτε εἰς τὸ ἐλευθερώτερον πέλαγος ἡ Ἀργὼ ἀνέλαβε ἐάδισμα τακτικώτερον, ὡς φειδομένη τῶν κινήματων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς διὰ τὴν μακράν τῆς ὁδοπορίας. Ἐκτοτε δὲ καὶ ἐγὼ, θεωρησθεὶς μὲ καρτερίαν, ἠπλώθην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ἐκεῖ ἔμενα ἡμέραν καὶ νύκτα ἀντιπαλαίων ὡς ἐδυνάμην πρὸς τὴν ναυτίαν, μετρῶν τὰς στιγμὰς, καὶ συνάπτων αὐτὰς εἰς ὥρας, τὰς δὲ ὥρας εἰς ἡμέρας, καὶ ὑπολογιζόμενος κατὰ πόσον πλησιάζω εἰς τὴν εὐκταίαν ὁγδόην. Ἐν τούτοις δ' ἀπέσπων τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ τοῦ τραχεῖς καὶ μονοτόνου βράχους τῆς Ἰστρίας, καὶ προσήλουν τοὺς τῆς φαντασίας μου μετὰ πόθου εἰς τὰς ζωγραφικὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος, ὅλας καταφύτους μ' ἐλαίας καὶ μύρτους, ὅλας ἐσπαρμένας μὲ τὰ θαυμάσια τῶν ἀρχαίων χρόνων μνημεῖα, χρυσούμενα ἀπὸ τὸν λαμπρότατον τῶν ἡλίων.

Πόθεν καὶ ποῦ ἔπνεεν ὁ ἀνεμος, οὔτε ἐρέυνων, οὔτε εἶχον ἱκανὰς ναυτικὰς γνώσεις ὥστε νὰ ἐννοήσω. ἤξευρα μόνον, ἐφανταζόμεν καὶ, ὅτι ἕκαστον διασχιζόμενον κύμα μ' ἐπλησίαζε καθ' ἓν ἐῖμα πρὸς τὴν ποθητὴν μου Ἑλλάδα, καὶ τοῦτο μοι ἤρκει. Ἡ νύξ τῆς ἐβδόμης πρὸς τὴν ὁγδόην ἡμέραν ἦν λίαν παραχώδης. Ὁ ἀνεμος ἐσύριζεν εἰς τοὺς ἱστούς καὶ εἰς τὰ σχοινία ὡς ἀπαίσιός τις ἐναέριος αὐλητής. Ἡ δὲ τερψιτάραχος Ἀργὼ, εἰς τὴν παράδοξον μουσικὴν ταύτην ὥρχετο ὡς παράφορος, καὶ ἄκων συνωρχομένη μετ' αὐτῆς, ἀντὶ νὰ κοιμῶμαι ὡς ἐπεθύμουν· ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς μου ἤκουον τὴν φωνὴν τοῦ πλοίαρχου δίδοντος ἐναγωνίους διαταγὰς, καὶ τὰ βαρὲα βήματα τῶν ναυτῶν τρεχόντων ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἐνόμιζον τὸν κρότον ἱστίου τινὸς ἀναρπασθέντος ἀπὸ τὸν ἀνεμον, καὶ πλαταγούντος κατὰ τοῦ ἱστοῦ του.

Τὴν νύκτα ὅλην δὲν ἔκλεισα ὀφθαλμόν. Μ' ἐκράτει δὲ ἐξυπνῶν οὐ μόνον τοῦ πλευστοῦ μου οἴκου ὁ σφοδρὸς κλονισμὸς καὶ ἡ ἀήθης ταραχὴ τῶν συνοίκων μου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ ἰδέα ὅτι ἐξημέρωνεν ἡ ὁγδόη, καὶ ὅτι ἐμεῖλλα τέλος νὰ χαιρετήσω, ν' ἀσπασθῶ, νὰ φιλήσω τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ἅμα αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ πρωῒνου λυκαυγὸς ἐλεύκανον τὸν παχὺν ὕαλον τοῦ φωταγωγοῦ τοῦ θαλάμου μου, ἐπῆδθησα εἰς τὸ κατὰστρωμα. Ἡ θάλασσα ἦν ὅλη ἄφρὸς, καὶ, ὡς ἐξεφράζοντο οἱ ναῦται, ὁμοία μὲ ἀπέραντον πεδιάδα, ὅπου ἔβοσκον πρόβατα. Τὸ πλοῖόν μας ἔτρεχεν ὡς βέλος, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἡ θέα τοῦ μέλανος οὐρανοῦ, τῆς λευκῆς θαλάσσης, τοῦ βιαίως φερομένου πλοίου, μοι ἐπροξένησεν ἀνησυχίαν τινά.

Τέλος ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὴν γῆν, εἰς ἣν ὀρμητικῶς προσεπλέομεν. Ὡς τῆς ἀγαλλιᾶσεως! Ἐπὶ τοῦ παραλίου ἵστατο μεγαλοπρεπὲς ἀρχαῖον ἐρείπιον, ὡς ἀναγγέλλον ἡμῖν ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν γῆν τοῦ παρελθόντος, εἰς τὴν γῆν τῶν μνημείων.

— Πλοίαρχε, θ' ἀράξωμεν! ἀνέκραξα, σφίγγων ἀπὸ χαρὰν τοῦ ἰάσωνός μου τὴν χεῖρα.

— Σιρόκος! κύριε, ἀπεκρίθη μὲ μορφήν κατηφῆ. Κακὸς Σιρόκος! Ἐτύχεις εἰμεθα ὅτι εὐρέθῃ ὁ λιμὴν ἔμπρὸς μας. Ἐπεράσαμεν κακὴν νύκτα.

— Αὐταὶ λοιπὸν εἶναι αἱ Πάτραι; τῷ εἶπα.

Ὁ πλοίαρχος ὅταν ἤκουε τὰς λέξεις ταύτας, μὲ ἠτένισεν ἐκθαμβος, καὶ ὅση κατηφὴς καὶ ἂν ἦτον, ἐγέλασε.

— Πῶς; ἐρώτησα. Δὲν εἶναι αἱ Πάτραι;

— Ὀχι, μοι ἀπεκρίθη γελῶν δυνατώτερα. Εἶναι ἡ Πόλα.

— Ἡ Πόλα; πῶς; τί ἐστὶ Πόλα; Εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἑλλάδος κεῖται ἡ Πόλα;

— Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Ἑλλάς, εἶναι ἡ Ἰστρία.

— Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Ἑλλάς; καὶ ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ Ἑλλάς;

— Ὁ πλοίαρχος μοι ἔδειξε μὲ τὴν χεῖρα τὸν Νότον, καὶ ἐκίνησε δις τὴν χεῖρα, ὡς θέλων νὰ εἰπῇ· Πέραν πέραν.

— Καὶ ἡ Βενετία ποῦ εἶναι; ἐρώτησα.

Ὁ πλοίαρχος ἐξέτεινε τὴν ἄλλην χεῖρα πρὸς βορρᾶν, καὶ τὸ σχῆμά του ἐφαίνετο λέγον· Ἐδῶ ὀπίσω!

Εἰς τὸ διπλοῦν τοῦτο σχῆμα ἀνέτριχάσα ὅλος. Πῶς! Ἡ Ἑλλάς πέραν πέραν, καὶ ἡ Βενετία ἐδῶ ὀπίσω! Ἀλλ' ἀδύνατον! Ὁ ἀμαθὴς Ῥαγουζαῖος ἤπατατο. Ἰδοὺ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο μνημεῖον ἐμπρὸς μου, μαρτυροῦν ὅτι εἴμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ Πόλα, ... τί ἐστὶ Πόλα;

Ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ πλοῖον μας, ἀφοῦ διέβη ἐμπρὸς τινων εἰς τὴν ὄχθην παρακειμένων νησιδίων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα, ἔρριψε τὴν ἄγκυραν, καὶ ὁ πλοίαρχος ἐμβὰς εἰς τὴν λέμβον ἐξῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐγὼ μετ' αὐτοῦ. Ἄμα πατήσας τὸ ἔδαφος, δὲν τὸ ἐφίλησε μὲν, διότι ὁ ἐπάρατος Ῥαγουζαῖος εἶχε ῥίψει σπέρματα τινὰ δισταγμοῦ εἰς τὸ πνευμά μου περὶ τοῦ ἂν ἦτον ἢ δὲν ἦτον ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἔτρεξα ἀπνευστὶ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον, εἰς δ' εἶχον μείνει προσηλωμένοι οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπ' ἧς στιγμῆς κατὰ πρῶτον τὸ ἶδον. Μετ' ὀλίγον εὐρέθην ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ, καὶ ὁ θαυμασμός μου ἤρξε μεχρις ἐνθουσιασμοῦ. Ἐλησμόνησα καὶ τὴν Ἄργῶν, καὶ τὴν Θάλασσαν, καὶ τὸν Ῥαγουζαῖον, καὶ ὅλην ἡ ψυχὴ μου ἐπεκάθησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ μοι ἐφαίνετο ὡς ἂν εἶχον ἐξαλειφθῇ οἱ μεταξὺ αἰῶνες, ὡς ἂν μετέβαινον μεταξὺ τῶν ἀρχαίων, συμπολίτης καὶ σύγχρονος τῶν μεγάλων ἀνδρῶν.

Εὐρισκόμην ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ κυκλοτεροῦς περιβόλου. Δύο σειραὶ ἔχουσαι ἀνά 72 ἐπαλλήλους καμάρας ἐκάστη, ἀπετέλουν τὰ δύο τρίτα τοῦ ὕψους του, τὸ δὲ ἀνώτατον μέρος του συνίστατο ἐκ τοίχου συνεχοῦς μετ' ἰσαριθμούς θυρίδας, κοσμουμένου ἐξωθεν διὰ τετραγώνων ἡμικυλίων. Ἐλαφρὸν, πανταχόθεν ἀναπεπταμένον, σκιαγραφούμενον οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ κυανοῦ στερεώματος, τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐμεγαλύνετο ὡς ἐκ τούτου ἐτι μᾶλλον δι' ὀπτικῆς ἀπάτης, καὶ ἐφαίνετο εἰς ἐμὲ τὸν ἰστάμενον εἰς αὐτοῦ τοὺς πρόποδας, ὡς πλησιέστερον εἰς τὰ νῆρη ἢ εἰς τὴν γῆν.

— Τίνος θεότητος μεγαλοπρεπὲς τέμενος ἦτον ἄραγε τοῦτο; ἔλεγα κατ' ἐμαυτὸν. Τίνων χεῖρες τὸ ὀικοδόμησαν; Τίς κατέκει τὴν Πόλιν; Πόλα! τί ἐστὶ Πόλα;

Φαίνεται δὲ ὅτι, νομιζὼν ἐμαυτὸν μόνον, ἐσκηπτόμην μεγαλοφῶνως, διότι ἡ φωνή μου, ἀντανακλωμένη εἰς τοὺς περισταμένους ἀναριθμήτους κίονας, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἀκοήν μου, ἐπαναλαμβάνουσα πολλάκις, καὶ ὡς μὲ τόνον χλευαστικόν, τὴν τελευταίαν ἐρώτησίν μου. Συγχρόνως δὲ νέος τις ἱερεὺς καθολικός, ὡς ἐφαίνετο ἐκ τοῦ σχήματός του, καθήμενος εἰς τὴν θάσιν ἐνὸς τῶν κίωνων, ὅπου δὲν τὸν εἶχον ἰδῇ, ἐπλησίασε πρὸς ἐμὲ καὶ μετ' ἐχαίρετόν μεν.

— Εἰσθε, φαίνεται, ξένος εἰς Πόλιν, μοι εἰπε.

— Ξένος, τῷ εἶπα, καὶ εὐγνωμονέστατος, εἰς δύτινα θῆλε νὰ με ξαναγῇ, λέγων μοι καὶ τί πόλις εἶναι ἡ Πόλα.

— Πῶς τί πόλις; Δὲν ἀγνοεῖτε βεβαίως ποία εἶναι ἡ ἐπαρχία αὕτη.

— Ὡ! ὄχι ἀναμφιβόλως, εἶπα στενοχωρούμενος. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι ἡ ἐλθεῖς σας πλήρης, διὰ νὰ ἔχη προοίμιον καὶ ἐπίλογον, ὑποθετέτω ὅτι τὸ ἀγνοῶ. Βίβετε το ὡς ἂν τὸ ἡγνῶον.

— Ἡ Πόλα, κύριε, ἀπεκρίθη μειδιῶν, κεῖται εἰς τὸ ἔσχατον ἀκρωτήριον τῆς Ἰστρίας, καὶ ἀπέχει ὀγδοήκοντα θαλάσσια μίλια ἀπὸ τὴν Βενετίαν.

— Ὀγδοήκοντα μίλια, ἀνέκραξα μὲ φωνὴν πλήρη ἀπελπισίας, μόλις τὸν πλοῦν μιᾶς ἡμέρας! Πῶς γίνεται! Ὁ πλοίαρχος μὲ τὸν διαβήτην εἰς τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὸν ἀνεμοδείκτην ἀκόμῃ μ' ὑπεσχέθη ὅτι εἰς ὀκτὼ ἡμέρας θὰ εἶμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα! Ἀλλὰ πῶς; εἶναι, λέγεις, τῆς Ἰστρίας πόλις; πόλις Δαλματική! Ἀλλ' αὐτὸ ἐδῶ περὶ μας δὲν εἶναι μνημεῖον ἑλληνικόν;

— Εἶναι μνημεῖον Ῥωμαϊκόν.

— Λοιπὸν ἡ Πόλα εἶναι πόλις ἀρχαία, εἶναι κτίσμα Ῥωμαϊκόν;

— Ἀρχαία ναί, ἀπεκρίθη, ἀρχαιοτάτη. Ὀχι ὁμῶς Ῥωμαῖον κτίσμα.

— Ἀλλά; ...

— Ἀλλὰ τῶν Κολχῶν.

— Τῶν Κολχῶν; Πῶς λέγεις;

— Ἐγὼ δὲν λέγω, μοι εἶπεν, ὁ Στράβων λέγει.

Ὅταν ὁ Ἰάσων ἦλθεν εἰς τὴν Κολχίδα, (βλέπετε τῷ ὄντι ὅτι πρόκειται περὶ ἀρχαιότητος οὐ τῆς τυχοῦσης), Αἰήτης, ὁ βασιλεὺς τοῦ τόπου, ἕως ἐχάρη ὅτι εὐρέθη γαμβρὸς διὰ τὴν θυγατέρα του Μήδειαν, ἀλλὰ δὲν εὐχαριστήθη ὅτι ὁ γαμβρὸς οὗτος, ἔλαθεν εἰς προῖκα τὸ χρυσοῦν Δέρμα, τοῦ ὥστε ἐπεμψε στρατιώτας νὰ καταδιώξωσι πέραν τοῦ Βοσπόρου τοὺς ληστές, ὡς αὐτὸς τοὺς ὠνόμαζε, τοὺς ἥρωας, ὡς οἱ ἱδιοὶ ὠνομάζοντο. — Οἱ στρατιῶταί του ἐπλευσαν ἐπὶ τινας ἡμέρας διὰ τρικυμιῶν καὶ κινδύνων, ἀλλ' οὔτε ληστές, οὔτε ἥρωας, οὔτε Ἀργονατὰς δὲν εἶδαν παντάπασιν. Τέλος ἐφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἰστρου ἢ τοῦ Δουνάβεως, καὶ τόσον τοῖς ἐφάνη πλατὺ, ὥστε τὸ ἐξέλαβον θάλασσαν, τοῦλάχιστον στενὴν θάλασσαν, τὸ ἐνόμισαν Βόσπορον· τόσον δὲ τὸ εὖρον ἀκύμαντον καὶ γαληνιαῖον, ὥστε μετὰ χαρᾶς εἰσέπλευσαν εἰς αὐτό, καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ τὸ ἀναπλέωσιν. Ἀλλ' ὁ Βόσπορος οὗτος ἐμικνύετο ἐπ' ἀπειρον· ἀνέπλευσαν δέκα ἡμέρας, ἀνέπλευσαν εἴκοσι ἡμέρας, τριάκοντα ἡμέρας, καὶ τέλος δὲν εἶχε. Τέλος ὑποπτεύσαντες ὅτι πρέπει νὰ ἦναι πτόαμος καὶ ὄχι ὁ Βόσπορος, ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν, φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ πλοῖα ἐν οἷς ἐφέροντο τέως, διέβησαν διὰ πεδιάδων, διὰ δασῶν, δι' ἐρήμων, ἐφθασαν εἰς τὰ Ἄλπη, τὰ ἀνέβησαν, τὰ κατέβησαν, καὶ εὖρον πάλιν ἐμπρὸς τῶν θάλασσαν, τὴν Ἀδριατικὴν. Ὑποπτεύσαντες ὅτι οὗτος εἶναι ἴσως ὁ ζητούμενος Βόσπορος, ἔρριψαν τὰ πλοῖα τῶν εἰς αὐτήν, καὶ εὖρον ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ Ῥαῖτιος ὠνομάσας (μετὰ 15 αἰῶνας) τὸν Ἀδριὰν Ραυκὸν (τράχυν). Δι' ὅ, φθασάντες, ἴσως ἐξοκειλιαντες, εἰς τὴν ἄκραν τῆς Ἰστρίας ταύτην, ὡς ἡμεῖς σήμερον, ἀποκατέστησαν εἰς αὐτήν, ἀφέντες τὸν Αἰήτην νὰ χαίρῃ, ἂν ἐδύνατο καὶ νὰ περιμένῃ τὸ δέρμα του, καὶ ἐκτίσαν ἐνταῦθα τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ὠνόμασαν Πύλην, Πόλιν, λέγει ὁ Στράβων, εἰς Κολχικὴν διάλεκτον.

— Καὶ λοιπὸν τὸ μνημεῖον τοῦτο, εἶπα διατάζων, καὶ βοδούμενος μὴ προφέρω ἀσύγγνωστον τινα

ἀνοησίαν, — εἶναι, . . . δὲν πιστεύω νὰ ᾔναι οἰκοδόμημα τῶν Κολυχῶν! . . .

— ὦ! ἔχετε δίκαιον νὰ μὴ τὸ πιστεύετε, μοὶ ἀπεκρίθη μὲ τὸ λεπτὸν του, σκώπτικόν του μειδίαμα ὁ Κικέρων μου, ὡς ὀνομάζουσιν ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς ξεναγούς.

— Εἶναι ὄχι Κολυχικόν, ἀλλ' αὐτόχρημα Ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα.

— Λοιπὸν ἤμαζε καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων ἡ πόλις σας; ἐρώτησα ὑπερνικῶν τὴν αἰσχύνην ἣν ἠσθανόμην ὅτι δὲν ἤξευρα ὅσα εἰς τὸν κάτοικον τῆς Πόλεως ἐφαίνοντο γνῶσεις ἐκ τῶν στοιχειοδεσμάτων, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ παιδία κοινῶν.

— Κυρίως ἐπὶ Ῥωμαίων, μοὶ εἶπεν. Οἱ καλοὶ Κολυχοὶ δὲν διέπλευσαν θαλάσσας καὶ ποταμούς χωρὶς νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὸ μάθημα. Περιστοιχιζόμενοι δὲ καὶ ἐδῶ, ὡς τοὺς ἑλέπει, πανταχῶθεν ἀπὸ τὰ κύματα, ἐγιναν ἐμπειρότατοι θαλασσοπόροι. Κατὰ δυσυχίαν ὅμως ἔχοντες πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ χρυσοῦν δέρας ὃ ἐστάλησαν νὰ ζητήσωσιν, ὅπου ὑπώπτεον ὑπαρξίν χρυσοῦ εἰς τὰς γειτονικὰς πόλεις, κατέπλεον καὶ τὸν ἥρπαζον. Ἀλλ' οἱ αὐστηροὶ πρὸς τὴν νομικὴν ὀνοματοθεσίαν Ῥωμαῖοι ἀπεκάλεσαν τοῦτο πειρατίαν, κατὰ τὰ 177 Π. Χ. ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Πόλιν, καὶ κατὰ τὰ 176 τὴν ἐκυρίευσαν.

« Κατὰ τὰ 42 Π. Χ. κατέλαβε τὴν Πόλιν οἷσρος δημοκρατικὸς, καὶ αὐτὴ, ἥτις ἀνέκαθεν ἐφρόνει ὅτι ἡ ἀρετὴ ἦν ἀπλοῦν ὄνομα, ἐκήρυχεν φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπὲρ τοῦ Βεσούτου καὶ κατὰ τοῦ Αὐγούστου. Ὁ δὲ Αὐγούστος πρὸς τιμωρίαν τῆς τὴν ἐλεηλάτησε διὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Λιγυρίας, καὶ τὴν κατέσρεψε. Κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως ἔτος, ἀφ' οὗ τῇ ἐδείξε τί δύναται ἡ ὀργὴ του, ἠθέλησε νὰ τῇ δείξῃ τι δύναται καὶ ἡ ἐπιεικειὰ του, καὶ τὴν ἀνοικοδόμησε πάλιν κατὰ μεσιτείαν τῆς αυτοκρατορίσσης Ἰουλίας, δι' ἧς ἡ πόλις ἐπωνομάσθη ἔκτοτε *Ἰουλία Εὐσέβεια* (Julia Pietas).

— Λοιπὸν, εἶπα θριαμβευτικῶς, καὶ ὡς ἀνακα-

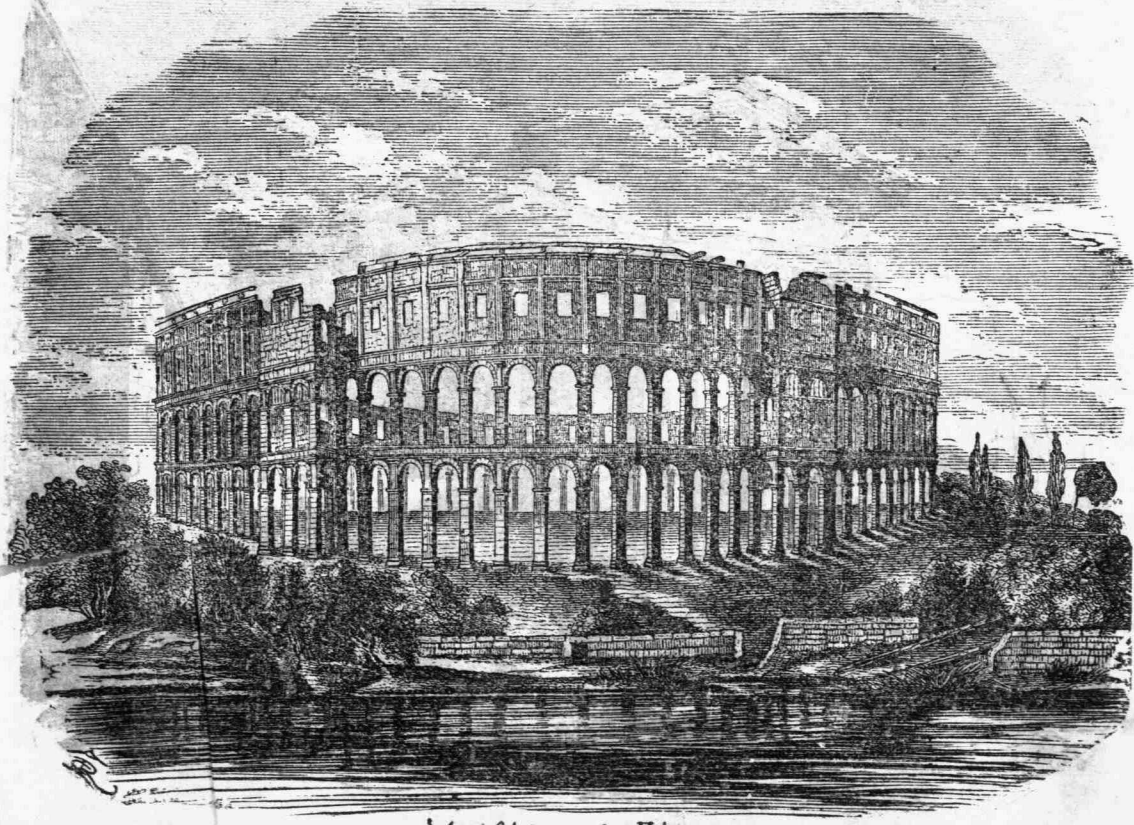
λύψας ἀσφαλῶς τὴν ἀλήθειαν πλέον, — τότε ὠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος!

— Δηλαδή, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ ὁδογός μου μὲ τὸ ἐπάρματον ἐκεῖνο μειδίαμα, — ὄχι Ναὸς, ἀλλ' ἀμφιθέατρον, καὶ ὄχι τότε, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα. Ἰσως ἐπὶ Βεσπασσιανῷ. Ἡ ἐρωμένη τοῦ αυτοκράτορος τοῦτου Κανίδη, ἡγάπα τὴν Ἰστρίαν, ἐγινεν Ἰστρίτις, καὶ ιδίως διέτριβεν εἰς τὴν Πόλιν, ἣν καὶ γωστὸν εἶναι ὅτι ἐκόσμησε πολλαχῶς. Ἄν λοιπὸν ἀπῆλθεν ἀπὸ τὸν ἐστεμμένον τῆς ὑπνρέτην τινὰ στατήρων ἑκατομμύρια, καὶ δέκα ἢ δεκαπέντε ἑτῶν ἐργασίαν διὰ ν' ἀνεγείρῃ εἰς Πόλιν ἀμφιθέατρον ἀντάξιον τοῦ Κολοσσαίου τῆς Ῥώμης, νομίζετε ὅτι ὁ Βεσπασσιανὸς ἦν ἄνθρωπος νὰ τῇ τὰ ἀρνηθῇ; Ἰσως ὅμως νὰ ὠκοδομήθη καὶ ἐπὶ Τίτῳ, διότι ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ ἦν Ἰστριεὺς τὴν καταγωγὴν.

— Καὶ λοιπὸν δὲν φρονεῖτε ὅτι ἦτον ναὸς, ἐρώτησα δειλῶς, ἐπιμένων ἐνδομύχως εἰς τὴν ιδέαν πάντοτε ὅτι τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τοῦτο, ἄξιον τῶν θεῶν, ἦν ἀναγκαιῶς ἀφιερωμένον εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν.

— Τὰ Πάνθεα, μοὶ εἶπε διδακτικῶς, καὶ τινες μικροὶ ναῖσχοι, ὠκοδομοῦντο ἐπὶ Ῥωμαίων τῷ ὄντι κατὰ κυκλικὸν σχῆμα, οἱ δὲ ἄλλοι ὅλοι ναοὶ, ὀρθογώνιοι, ὡς οἱ Ἕλληνικοί. Τοῦτο εἶναι ὅμως ἀναμφισβητήτως ἀμφιθέατρον διὰ θηριομαχίας, μονομαχίας καὶ ἄλλα θεάματα τοῦ λαοῦ, καὶ, εἰ καὶ μικρότερον, ἔχει ὅμως τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ τὴν αὐτὴν διασκευὴν μετὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Κολοσσαίου ἢ ἀμφιθέατρον τῶν Φλαβίων, διατηρεῖται δὲ ἀσυγκρίτως ἐκείνου ἀκριβοτέρον. Ὅταν δὲ λέγω ἀμφιθέατρον, ἐννοῶ ὅτι εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς τοίχος, ὁ ἐξωτερικὸς τοῦ ἀμφιθέατρον περίβολος, ἀφ' οὗ κατέρχοντο αἱ βαθμίδες πρὸς τὴν κόνιστραν.

— Εἰς τὰς βαθμίδας ταύτας, εἶπον ἐγὼ, ἐκάθηντο ἀναμφισβήτως οἱ θεαταί. Τίς οἶδε πόσας χιλιάδας περιελάμβανε ὁ περίβολος οὗτος! Ἄν αἱ βαθμίδες ὑπῆρχον, ἦτον εὐκολον νὰ τὸ εἰκάσωμεν.

Ἀμφιθέατρον τῆς Πόλεως.

— Δὲν ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο τῶν θαμνίδων ἡ παρουσία. Ἡ ἐξωτερικὴ τοῦ μνημείου διάμετρος, — πολλὰκις τὴν κατεμέτρουν, — εἶναι 401 ποδῶν, ἡ δ' ἐσωτερικὴ 330. Ἐδύνατο ἄρα νὰ περιλάβῃ τὸ θέατρον περὶ τοὺς διςμυρίους θεατὰς.

— Ἀλλ' ἡ πόλις δὲν φαίνεται νὰ περιέχῃ τόσους κατοίκους.

— Τώρα θεβαίωσ' ὄχι. Μόλις 1500. Τότε ὅμως εἶχαν ὑπὲρ τοὺς 25,000. Αἱ δὲ θαμνίδες εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐσώζοντο μέχρι τῆς ιδ'. ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστὸν, διότι οἱ Πατριάρχαι μας ἀπηγόρευον τὴν τῶν λίθων ἀφαίρεσιν. Τότε ὅμως δεινοὶ καιροὶ κατέλαβον τὴν Πόλιν. Οἱ Γενοβέζοι ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῆς ἐν 1328 τὴν ἐλεηλάτησαν, διότι ἦτον ἀδύνατος καὶ ἀνυπεράσπιστος πόλις. Τούτους φοβηθεῖσα ἐδόθη ἐν 1331 εἰς τὴν Βενετίαν. Ἀλλὰ τότε ἦλθον οἱ Γενοβέζοι ἐν 1354 καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν αὖθις, διότι ἦτον Βενετικὴ πόλις. Τέλος ἀρ' οὗ ἐν 1371 ἐρημώθη ὑπὸ λοιμοῦ, μετὰ ὀκτὼ ἔτη ἐπῆλθον πάλιν οἱ Γενοβέζοι μὲ ἰσχυρὸν στόλον, ὑπὸ ναύαρχον τὸν περίφημον Δουκά των Ἀνδρέαν τὸν Δώριαν, καὶ ἐναυμάχησαν περὶ τὰς Βριονίας ταύτας νήσους, αἵτινες κλείουσι τὸν λιμένα μας, κατὰ τοῦ Βενετικοῦ στόλου, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ οὐχ ἦττον ἐνδόξου Βαττόρου τοῦ Πιζάνου. Νικήσαντες δὲ κατὰ κράτος, ἐπόρθησαν καὶ κατεδάφισαν τὴν δυστυχεῖ πόλιν, καὶ κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους τῆς, ἔκυσαν τὰ ἀρχεῖά τῆς καὶ μετεκόμισαν ὅλους τοὺς φθονητοὺς θησαυροὺς τῆς εἰς Γένουαν. Ἐπὶ τούτων τῶν δεινῶν χρόνων, ἐπὶ τῆς ἐσχάτης πανδήμου συμφορᾶς μάλιστα, ἀφηρεθήσαν τῶν θαμνίδων οἱ λευκοὶ λίθοι, διότι ἡ φιλοικοδόμος Βενετία τοὺς ἡγόραζε βαρυτίμως. Κατ' αὐτὴν δ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐμελέτησαν οἱ Βενετοὶ καὶ μεγαλουργὸν ἀνοσιούργημα, νὰ ἐκρι-

ζώσωσιν ἐκ θεμελίων τὸ καλοστραῖον τοῦτο οἰκοδόμημα, καὶ νὰ τὸ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πόλιν των προσδιώρισαν δὲ μάλιστα καὶ τὸ Λίδον ὡς θέσιν τῆς ἐκ νέου ἀνεγέρσεώς του. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως αἱ χρηματικαὶ δυνάμεις τῆς πόλεως εὐρέθησαν ἐλασσούμεναι τῆς πυρεττούσης φαντασίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς, καὶ οὕτω δὲν κατεστράφη ἀφρόνως ἐν τῶν ὠραιοτάτων μνημείων τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχαιότητος.

— Ἡ Ἑλλάς, εἶπα, ἀπεθέου τὸν Αὐγουστον, εἰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναλόγως ὀλίγον ὠφελήθεις. Τί δὲν τῷ ὠφείλεις ἡ Πόλις ἀνεγερθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐκ θάβρων.

— Τῷ ὠφείλει Ναὸν, μοὶ ἀπήντησε, καὶ τῷ τὸν ἀνήγειρεν. Ἄν θέλητε νὰ πεισθῇτε ὁ ἴδιος περὶ τούτου, συνοδεύσατέ με. Εἰς δὲ τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο ἐπιστρέψατε τὸ ἐσπέρας, καὶ διαγραφόμενον ἐπὶ ἀστερόεντος οὐρανοῦ, καὶ περιεχυμένον ἀπὸ τὸ ὕγρον τῆς σελήνης φῶς, θέλετε τὸ ἐκλάζει ὡς νυκτερινὴν χαρίσαν ὀπτασίαν, ὡς πλάσμα τῆς φαντασίας ἐνέκρειον καὶ χρυσούν.

Ὁδηγήσας με δὲ πλησίον τοῦ μέρους ὅπου κατ' ἀρχὰς εἶχον ἀποβῇ εἰς τὴν γῆν, μοὶ εἶπεν ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, καὶ παρέστησεν εἰς τὴν ἐκπεπληγμένην μου ὄψιν ἄλλο ἐπ' αὐτῆς σωζόμενον ἀρχαιότητος θαῦμα. Ὁ ναὸς τοῦ Αὐγουστοῦ ἵστατο ἐνώπιόν μου, ἄρτιος, σχεδὸν τοιοῦτος ὡς ὠκοδομήθη κατὰ τὰ 19 Π. Χ., ὡς ὑπῆρχεν ὅταν ὁ πρῶτιστος ἀρχὼν τῆς πόλεως ὑπερτάτην ἐθεώρει τιμὴν του νὰ ἐνδύηται ἐν αὐτῷ καὶ τὸν τίτλον ἱερέως τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος. Εἶναι μικρὸν τετράγωνον οἰκοδόμημα, ἔχον τὴν χάριν ἐκείνην ἥτις δὲν ἐξηγεῖται, καὶ ἥτις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σοφὴν ἀναλογίαν τῶν διαστάσεων. Πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου ἔχει στοὰν ὑπόστεγον, τετράστιλον μὲν κατὰ μέτωπον, δίστιλον δὲ κατὰ βάθος, καὶ οἱ κίονες αὐτοὶ, τοῦ

Ναὸς τοῦ Αὐγουστοῦ.

χαριστάτου κορινθιακού ρυθμού, ἀνέχουσι τὴν ὀρυφὴν μετὰ τοῦ ἀετώματος σώου. Ἐκ βάθους καρδίας ἡσπάζηται τὸ κομψότατον τοῦτο μνημεῖον, τὸ ἰστάμενον ἐπὶ τῆς μονήρου ἀκρᾶς τῆς Δαλματίας ὡς προάγγελος ὅλων τῶν θαυμάτων ὅσα μὲ περιέμενον εἰς τὴν φίλην μου Ἑλλάδα. Τὸ μικρὸν ἐμβασίον τοῦ χρυσοῦ μύσει ὡς μουσεῖον ὅπου ἐναπετέθησαν διάφορα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὐρεθέντα γλυπτικά λείψανα. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἔδομεν τὰς θέσεις καὶ ἄλλου οἰκοδομήματος, καὶ μοι ἐξήγησεν ὁ ὁδηγός μου ὅτι ἦν ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ μεγέθους μὲ τὸν τοῦ Διούστου, ὅτι δ' οἱ καλοὶ τοῦ συμπατριώται τὸν μετεχειρίσθησαν ὡς λατομεῖον πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ βαρβαρορρύθμου διοικητηρίου των. Ἐν ᾧ δ' ἐγὼ ἐστρεφόμεν περὶ τὰ ἐρείπια ταῦτα, περιέρων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο τὸν θαυμασμόν μου,

— Ἐν μνημεῖον ἀκόμη, μοι εἶπεν ὁ φιλόφρων ἱεὺς, μοι ἔμεινε νὰ σὰς δείξω, ὅπως ἐκπληρώσω ἐντελῶς τὸ καθήκον τοῦ Ξεναγοῦ. Δὲν ὀμιλῶ περὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, διότι ἐκεῖνον ὀλίγα λείψανα σώζονται, οἱ δὲ λίθοι τοῦ ἐχρησίμευσαν ἐν 1630 εἰς οἰκοδομὴν τοῦ νέου φρουρίου. Ἀλλ' ἄγωμεν νὰ ἐπισκεφθώμεν τὴν χρυσῇν ἢ τῶν Σεργίων Πύλιν.

— Ἀγωμεν, εἶπα, διότι ἀπαξ ταμιεύσας ὅσας εἰδήσεις μοι δίδετε περὶ αὐτῶν, καὶ μαθὼν τὸν δρόμον των, θὰ ἐπανέλθω ἑκατοντάκις, ἐν ὅσῳ ἀναπαύεται ἡ ἄργὸς εἰς τῶν Κολχῶν τὸν λιμένα. Ἀγωμεν! Ἀλλὰ μεταξὺ βαίνοντες, ἂν ἐπιτρέπῃται νὰ παρασκευασθώμεν πρὸς τὴν θέαν της, ἥθελα σὰς ἐρωτήσῃ τι ἐστὶν ἡ πύλη αὕτη, καὶ διατί καλεῖται χρυσῇ καὶ τίνες ἦσαν οἱ Σέργιοι.

— Ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως της, ἦν βλέπετε ἐκεῖ πρὸς τὰ δεξιὰ μας, ἀπεκριθὴ ὁ νέος ἱερεὺς, ἡ Πόλις εἶχεν ἄλλοτε τείχος καὶ περὶ τὴν κάτω πόλιν, οὗτινος, καθὼς καὶ τῶν πύργων του, θέλομεν ἀπαντήσῃ ἔγνη πολλὰ καὶ ἄξια λόγου εἰς τὴν ὁδὸν μας. Τὸ τείχος τοῦτο εἶχε πύλας πολλὰς, καὶ τούτων μία, ἡ λαμπροτέρα πασῶν, ἦν ἡ χρυσὴ Πύλη, δι' αὐτὸ τοῦτο λεγομένη χρυσῇ, διότι ἦν λαμπροτέρα τῶν ἄλλων. Τοῦ δὲ, τίνες ἦσαν οἱ Σέργιοι, ἡ διήγησις δὲν εἶναι τόσον βραχεῖα.

— Ἔστω καὶ μακροτάτη, τὴν ἀκούω.

— Ἦδη ἀπὸ τὰ 933 Μ. Χ. ἡσθάνθη ἡ Πόλις τῆς Βενετίας τὴν ὑπεροχὴν. Ἐκτοτε ἐπολέμησαν μετὰ τῶν αἰ δύο πόλεις· καὶ ἂν ἠρήνευσαν μετ' ὀλίγον, ἀλλὰ τῶν συμπολιτῶν μου ἡ τότε τάσις πρὸς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις ἐναντίας τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, ἐκίνησαν κατ' αὐτῶν ἐν 1150 τὸν Βενετὸν Αὐσκα Μοροζίνην, ὅστις ἐκυρίευσεν καὶ ἐλεηλάτησεν τὴν πόλιν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐκτοτε διαμείνασα μέχρι τῶν 1268 ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν, ἐκτὸς μόνον ὅτι ἐν 1193 προσωρινῶς περιήλθεν εἰς τοὺς Μισαίους, καὶ τὸ ἀπὸ 1230—1243 μετ' ὅλης τῆς ἱστρίας εἰς τὴν Πατριάρχην τῆς Ἀκιλείας, ἀπὴλauseν ἡσυχίαν καὶ εὐημερίαν τινὰ σχετικὴν. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ποχὴν οἱ Βενετοὶ τῇ ἐχάρισαν κυβερνήσιν ἰδιόρρυθμον, διεπομένην ὑπὸ ἀρχηγοῦ (Capitano) τοῦ λαοῦ δῶρον τοῦ λαοῦ, δῶρον ἀλέθριον, συνήθημα δεινῶν ῥήξεων ἐμφυλίων.

Δύο ἀντίπαλοι ἀνεφάνθησαν ἐπ' αὐτῆς, θρησκόντες τὴν ἐπιφθονὴν ἐυσίαν· οἱ Σέργιοι, οἰκὸς ἀρχαῖος, καταγόμενος ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἰσχυρὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς, καὶ οἱ Ἰωνάτατοι, ἐρειδόμενοι ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ἰδὼν πατρίαι κατεσπάραντον ἀλ-

ληλομαχοῦσαι τὴν πόλιν, ἀλλ' ἡ τῶν Σεργίων ἦν ἡ μᾶλλον ἀγέρωχος, ἡ μᾶλλον διαία. Οὕτως εἰς αὐτῶν, Μοντεφιορίτος καλούμενος, διαπερήμενος διὰ τινὰς μισθώσεως φόρους πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Παρεντίου, πόλεως κειμένης τέσσαρας ἡμέρας μακρὰν πρὸς ἄρκτην, ἐφώρμησεν εἰς τὸ Παρεντίον ἐν 1260, εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, ἤρπασεν ὅλα τὰ ἔγγραφα ὅσα ἀπεδείκνυν αὐτὸν ὀφειλέτην, καὶ τὰ ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν. Αὗται καὶ ἄλλαι βίαιοπραγίαι παρώξυνον κατ' αὐτῶν τὸν λαὸν τῆς Πόλεως, προστεθέντα ἐπὶ ἐκθυμότερον πρὸς τοὺς ἀντιπάλους των. Οὐχ ἦτον ὅμως κατέχουσιν οἱ Σέργιοι κατ' ἀρχάς, καὶ ἐν 1271 κατέκτησαν τὴν ἀκρόπολιν, δι' ἣ καὶ ἡ οἰκογένειά των ἐπωνομάσθη *Καστραπόλια*. Ἀλλ' οἱ Ἰωνάτατοι ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν διὰ συνωμοσίας, τοὺς κατέσφαξαν ὅλους, καὶ μόνον ἐν ἑσέφῳ διέφυγε τῶν οἰκείων τὸν ὄλεθρον. Εὐσπλαγχνος ὑπέρτερα, δέσασα αὐτὸ εἰς τὴν ἄκρην σχοινοῦ, ἐν ᾧ ἡ οἰκία των ἦν εἰς τὸν φόνον παραδεδομένη, τὸ κατεβίβασεν οὕτως ἀπὸ ἐν τῶν παραθύρων αὐτῆς εἰς τὴν παρακειμένην αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου τῶν Φραγκικανῶν, καὶ ἀναλαβόντες αὐτὸ οἱ μοναχοὶ τὸ ἀνέθρεψαν. Ὅτε δὲ τὸ παιδίον ἔγινεν ἀνὴρ, εἰς τὰ 1300, ὠκοδόμησε δι' εὐγνωμοσύνην τὴν ἐπὶ σωζομένην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, ἧς εἰμὶ ὁ ταπεινόςτατος ἐφημέριος. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Σέργιοι, καὶ ἡ Πύλη ὀνομάζεται τῶν Σεργίων, διότι τρεῖς προπάτορές των, ἀγορανόμοι ὑπάρχοντες ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, εἰσὶν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγεγραμμένοι.

Ταῦτα λέγοντες, ἐφθάσαμεν εἰς σωρὸν ἐρείπων, καὶ ὁ ὁδηγός μου μοι εἶπεν ὅτι τὰ σωζόμενα τειχία εἰσὶ λείψανα τῆς λαμπρᾶς *Διδύμου* πύλης (Porta Gemina), ἧτις ἐκτίσθη ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐν 161—179 Μ. Χ. καὶ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν τῆς ἀκροπόλεως εἴσοδον· καὶ μοι ἐβεβαίωσαν ὅτι ὑπὸ τὸν σωρὸν τοῦτον σώζεται ἀνέπαφον τὸ ἔδαφος τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ὡς ἐβεβαιώθη πρό τινος καιροῦ δι' ἰδίᾳς δαπάνης μικρὰν τινα ἀνασκαφὴν ἐνεργήσας αὐτόθι.

Ἀφ' οὗ δὲ διέβημεν καὶ τὴν πύλιν ταύτην.

— Ἡ τύχη τῆς Πόλεως, τῷ εἶπα, κινεῖ ἤδη μεγάλως τὴν περιέργειάν μου. Εὗρον χωρίον ἱστορικὸν καὶ κατάσκοπον μὲ ἀρχαῖα μνημεῖα, ὅπου ἐξ ἀμαθείας μου οὐδὲν ἐπροσδόκουν τοιοῦτο. Ἐπεθύμουν νὰ μάθω ὅλας αὐτῆς τὰς περιπετείας. Μοι διηγήθητε εὐμένως τὰ περὶ αὐτῆς μέχρι Τίτου, ἦτοι μέχρι τοῦ τέλους τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἑκατονταετηρίδος, ἔμαθα ἐπίσης τὰς ἀπὸ τῆς 10 μέχρι τῆς 15 ἑκατονταετηρίδος συμφορὰς αὐτῆς. Ἀπὸ δὲ τῆς 2 μέχρι τῆς 10 ἑκατονταετηρίδος ἡ ἱστορία σιωπᾷ περὶ αὐτῆς ἐντελῶς.

— Ὅχι, μοι εἶπεν. Ἡ Πόλις ἐτιμήθη ἀναγνωρισθεῖσα Ῥωμαϊκῇ ἀποικίᾳ. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἡ πόλις αὕτη ἦν, ὡς φαίνεται, τερπνὴ κατοικία, διότι Ῥασπασάνος ὁ Βασιλεὺς τῶν Ῥοσσολάνων, νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ (Μ. Χ. 114), εἰς αὐτὴν ἦλθε, καὶ ἔζησεν ἰδιωτεύων εἰς τὴν παρακειμένην *ῤῥῆσον* τῶν *ἐλαιῶν* (scoglio degli-olivi) ὅπου φαίνεται ἀκόμη ὁ τάφος τοῦ υἱοῦ του. Πρὸ πάντων δ' εὐτύχησεν ἡ πόλις ἐπὶ τῶν Ἀντωνίων, καὶ ἀπὸ Μάρκου Αὐρηλίου μέχρις Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ὑπήγετο εἰς τὴν τότε συστάσαν ὑπατίαν Ἑνετίας καὶ ἱστρίας. Μετ' ὀλίγον ἡ Πόλις εἶδε μέγα καὶ ἀπάνθρωπον ἐγκλήμα. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἐξώρτισεν εἰς αὐτὴν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεκαφάλισεν (ἐν 326) τὸν ἡρώϊκόν του υἱὸν Κρίσπον, ἐνδὸς εἰς τὰς ἐπιβούλους εἰσθηγείσεις τῆς δευτέρας γυναικὸς του Φαύστας. Ὁμοίως δ' ἐδέχθη

ἡ πόλις ἐξόριστον ἐν 334 τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὃν ἀπεκεφάλισεν ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖος.

Κατὰ τὰ 493 ἐκυριεύσαν οἱ Γότθοι τὴν Πόλιν, καὶ ἐν 524 διώρισαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπίσκοπον. Κατ' αὐτοὺς περὶ τοὺς καιροὺς γεωργὸς τις τῆς Πόλεως, Μαξιμιανὸς καλούμενος, συνεκόμισεν ἀνέλπιστον καρπὸν ἀπὸ τὸν ἀγρόν του· σκάπτων τὴν γῆν, εὗρε θησαυρὸν μέγαν, ἀνώτερον καὶ τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ἀναγκῶν του. Ἐπείπευ λοιπὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπρόσφερε τὸ εὗρημά του εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανόν. Ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν ἐδέχθη εὐμενῶς, καὶ εἰς ἀμοιβὴν διώρισεν τὸν Μαξιμιανὸν ἐξαρχὸν Ῥαβέννης, ὡς κατὰ τὰ 539, ἀλούσης τῆς Πόλεως ὑπὸ Βελισαρίου, καὶ προστεθείσης εἰς τὴν ἐξαρχίαν Ῥαβέννης, ὁ πτωχὸς γεωργὸς ἐγένετο κυβερνήτης, καὶ, ὅπερ σπάνιον εἰς τοὺς ὀφειλοῦς, εὐεργέτης τῆς πατρίδος του. Ἀλλὰ τέλος ἐν 789 Κάρολος ὁ Μέγας ἀπέσπασεν τὴν Πόλιν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς.

Ἐν ᾧ μοι ἐσώρευεν οὕτως ὀνόματα καὶ χρονολογίας, ἀναβλέψας εἶδα ἐμπρὸς μου μικρὰν ἀψίδα, περιεργὸν δι' ὃν ἔφερε τύπον ἀρχαιότητος.

— Ποῦ ὑπάγομεν; εἶπα. Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν. Δὲν εἶναι αὕτῃ ἡ χρυσὴ πύλη;

— Ὀχι, μοὶ ἀπεκρίθη, εἶναι ἀκόμη παρέκει. Αὐτὴ εἶναι ἡ μικρὰ πύλη, ἡ λεγομένη τοῦ Ἡρακλέους, ἀρχαιοτέρα, ὡς φαίνεται, τῶν λοιπῶν ὄλων, καὶ ἴσως τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας. Ἀλλ' ἂς προχωρήσωμεν ἂν θέλωμεν νὰ ἰδῶμεν καὶ τὴν Πύλιν τῶν Σεργίων πρὸ τῆς ὥρας τοῦ γεύματος, διότι ἐλπίζω ὅτι θέλετε δεχθῆ νὰ μὲ συνδεύσητε εἰς τὴν λίτην τράπεζάν μου.

Τὸν εὐχαρίστησα καὶ τὸν ἠκολούθησα. Ἀλλ' ἐν τὸν ἠκολούθουν, μοὶ εἶπατε, ὡς νομίζω... Συγχωρήσατε τὴν ἀγνοίαν μου, τῷ εἶπα· Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες λησμονοῦμεν εὐκόλως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀρχαιότης πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς.

— Τοῦλάχιστον ἄλλη, μοὶ ἀπεκρίθη ἐμψυχῶν με, δὲν ὑπάρχει ἀξία νὰ συγκριθῇ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς.

— Μοὶ εἶπατε, ἐπανελάβα, ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς 15 ἑκατονταετηρίδος ἡ πόλις κατεστράφη καὶ ἐρημώθη. Πότε κατεφθίη ἐκ νέου;

— Κατὰ τὴν ἐπομένην ἑκατονταετηρίδα συνήλθον θραδέως τὰ διεσπαρμένα λείψανα τῶν κατοίκων τῆς Πόλεως ἐπὶ τῶν τάφων τῶν πατέρων των· καὶ ἐν 1506 ἦν ἤδη ἡ χώρα συνωκισμένη, ὥστε ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ, παραχωρήσαντος αὐτὴν πάλιν εἰς τοὺς Ἑνετούς. Ἀλλὰ τὴν δυστυχῆ πόλιν κατέτρεχε κακὸς δαίμων, καὶ ποτὲ δὲν περιήλθεν εἰς τοσαύτην ἀθλιότητα ὡς εἰς τὴν ἐπομένην ἑκατονταετηρίδα, ὅταν ἐν 1631 καὶ 1645 τὴν ἐξωλόθρευσαν πρῶτον ἡμῶς, καὶ ἔπειτα παμδόρος πυρκαϊά. Τέλος ἐν 1797 ἡ Πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ἐν 1805 ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις καὶ ἐκμήνισε τὸν φάρον τῆς, ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς διαπλέοντας τὸν Ἀδρίαν Ἀγγλοὺς τὸν νυκτερινὸν ὁδηγὸν τοῦτον, καὶ ἐν 1813 ἐπανήλθε πάλιν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐν καιρῷ δι' ἡμᾶς, διότι ἰδοὺ ἡ Χρυσὴ Πύλη.

Εἰς ἐμὲ, ὅστις δὲν εἶχον γευθῇ ἀκόμη τῆς θείας τῶν Ἑλληνικῶν μνημείων, ἡ πύλη αὕτη ἐφάνη τῷ ὄντι ἀξία τοῦ ἐπινυμίου χρυσεῖ, τόσοι γλαφυρά, τόσοι κατάκοσμος, τόσοι εὐρυθυμοὶ μοὶ ἐφάνη. Ἐν τῷ μέσῳ

ἔχει ὠραίαν ἀψίδα, πλουσίως ἐπικεκοσμημένην δια γλυφῶν, καὶ στεφόμενην ἐκατέρωθεν ὑπὸ πτερωτῆς Νίκης· κοσμοῦνται δ' ἀμφοτέραι οἱ παραστάδες τῆς ὑπὸ δύω ἡμικύκλων Κορινθιακῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τῆς ἱστάντο, φαίνεται, ἄλλοτε ἀνδριάντες τριῶν Σεργίων, διότι τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀναγινώσκονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τριῶν εἰδῶν. Παρὰ δὲ τὴν μεγάλην ταύτην ἀψίδα δι' ἧς διήρχοντο οἱ ἵπποι καὶ αἱ ἀμαξαί, ὁ ἱερεὺς τοῦ ἁγίου Φραγκίτου μοὶ ἔδειξε τὰ ἴχνη δύω ἐλασσάνων θυριδίων, δι' ὧν διήρχοντο οἱ πῆσοι, προσθέντες ἐπὶ ὁδοομήθῃ ἡ λαμπραῦτι πύλῃ· ἐπὶ Γραικῶν καὶ ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν Ἀθῆν.

Τὸ γὰρ τοῦ φιλοξέου ἱερέως ἦε διαφωρῇ, ἂν ἄφηνεν τὸς εἰς τὴν διαθεσὶν μοι παραδοθῶ ὅσον ἐπεθύμῃ εἰς τὸν θαυμασμὸν μαμπρὸς τῆς χρυσῆς πύλῃ. Εκείνος ὅμως τὴν τριῶν ταύτην τὴν εἰ-

Πύλη τῶν Σεργίων.

χε πρόχειρον καθ' ἡμέραν· δι' τὸ ἡ ξίς ἐπράυνε τὰς ἐκστάσεις του, καὶ σπανίως διεκινδύνευον αὐταὶ τὴν ποιότητα τοῦ γεύματός του· ὅθεν ἀπέσπασε καὶ ἐμὲ ἐκεῖθεν, ἐκκαλέσας ἐκ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ θαυμασμοῦ μου εἰς τὸν πεινῶντά μου τρύμαχον, καὶ μοὶ παρέθεσε τὴν λιγὴν τοῦ τράπεζαν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐκάλεε μετριοφρόνως. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ, τὸν ἐπὶ ὅκτῳ ἡμέρας ζήσαντα ἐκ τῶν ἐφοδιῶν τοῦ πλοῦ, εἰς ἐμὲ ἐφάνη ὅτι οἱ Φραγκισκάνοι τῆς Πόλεως ἐννοοῦσι τὴν ἐγκράτειαν εἰς τὴν πλατυτέραν τῆς σημασίαν.

Τὴν ἐπαύριον καὶ τὰς ἐπομένους ἡμέρας ἐπανῆλθα πολλάκις καὶ εἰς τὸ Ἀμφιθέατρον καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Αὐγούστου, καὶ εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, καὶ διῆλθα ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῶν ὅλον τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἔπνεεν ὁ ἐπίμονος νῶτος, μέχρις οὗ μίαν πρωΐαν εἶδα εἰς τὸν ἰστὸν τῆς Ἀργεὺς ἀρθεῖν τὸ σημεῖον ὅτι ἀνασπᾶται ἡ ἄγγυρα.

Α. 'Ρ. 'Ρ.

(Τὸ Β'. μέρος κατόπιν.)

ΟΙ ΙΠΠΟΤΑΙ ΤΟΥ ΣΤΕΡΕΩΜΑΤΟΣ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

(συνέχεια. Ἰδε φυλλάδιον ΙΑ'.)

Η'.

Ἡ Κυρία τῆς Σαβανδίας Νεμούρης.

Καὶ ἐπειδὴ ἔμενον πάντες ἀκίνητοι, ὁ Βασιλεὺς ἐπανέλαθεν ἐμμανὲς καὶ ἐκτὸς ἐκτουτοῦ.

— Φέρετέ την, σὰς λέγω, σύρατέ την ἐδῶ ἀμέσως.

— Διὰ ποῖον λόγον; ἐρώτησε ψυχρῶς ὁ Καστελμελχώρας.

— Διὰ τὸν λόγον ὅτι θέλω νὰ τῇ ἀποδείξω πῶς εἶμαι ἀνὴρ! ἀνέκραξεν ὁ Βασιλεὺς, ἐν ᾧ τοῦ ὀφθαλμοῦ του ὁ βολβὸς ἐπλεεν εἰς τὸ αἷμα.

Συγχρόνως δὲ ἀνέσπασε τὸ ἐγχειρίδιόν του, τρίζων τοὺς ὀδόντας, καὶ τὸ ἐνέπηξεν εἰς τὴν τράπεζαν μετὰ τὴν ὁρμήν, ὥστε διαπέρασεν ὅλον τὸ πάχος τῆς σκληρᾶς δρυὸς διαμπερῶς.

— Ἀλλ' ὁ ἀγὼν οὗτος τὸν ἐξήντησε, καὶ ἔπεσεν ἐξησθενημένος εἰς τὴν καθέδραν του.

— Καστελμελχώρα, εἶπε μετὰ φωνὴν βραδείαν· ἵπαγε εἰς τὸν θάλαμον τῆς καὶ φόνευσέ την.

— Κύριοι, εἶπεν ὁ Καστελμελχώρας ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ, εὐαρεστηθῇτε νὰ μᾶς ἀφήσῃτε μόνους. Ἡ Α. Μ. ἐπιθυμεῖ νὰ μὲ ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως.

— Οἱ συνδαιτημόνες ἐρόψαν βλέμματα τεθλιμμένα πρὸς τὰ ποτήρια, μένοντα ἀκόμη ἀκένωτα. Ἀλλ' ὁ ὁμιλήσας ἦν ὁχι ὁ Βασιλεὺς, ἀλλ' ὁ Καστελμελχώρας. Ἡναγκασμένοι ἄρα ἦσαν νὰ ὑπακούσῃσι.

— Μεγαλειότατε, ἐπανέλαθεν ὁ Κόμης, ἀμὰ ἀπέσπρη τὸ πλῆθος. — Ἡ Ἰ. Μ. πολὺ προχωρεῖ, ἀν μοὶ ἐπιτρέπεται νὰ τὸ εἰπῶ ... Ὁ Μαρκεσίος Σάνδης ἐφθασεν εἰς Λισαβῶνα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐφθασε καὶ Γάλλος τις, ἔχων ἀναμφιβόλως πληρεξουσιότητα τοῦ ἡγεμόνος του. Ἡ Πορτογαλλία δὲν εἶναι ἀξιόμαχος κατὰ τῆς Γαλλίας.

— Ποτέ τόσον δὲν μ' ἐπληξας, ἀνέκραξεν ὁ Βασιλεὺς χασμώμενος.

— Μεγαλειότατε, τὸ καθήκόν μου...

— Κομητιδιὸν, πῆγαινε νὰ φωνάξῃς τοὺς ὑπρέτας τῶν βασιλικῶν κυναεῶν σου καὶ...

στρέψῃς πλέον. Σήμερον δὲν εἰσὶ εἰς τὰ καλά σου.

— Ἀκόμη μίαν λέξιν Μεγαλειότατε...

— Οὐφ! ἐπρόφερεν ὁ Βασιλεὺς εἰς ἀπόδειξιν ὅτι βαρύνεται.

— Μοὶ δίδετε πληρεξουσιότητα.

— Βέβαια. Τί τὴν θέλεις;

— Ἡ Βασίλισσα...

— Ἡ Βασίλισσα! ὑπέλαθεν ὁ Βασιλεὺς, λησμονήσας ἤδη τὴν σκηνὴν τοῦ δείπνου. Τί ἔχεις μετὰ τὴν Βασίλισσαν;

— Ἐξόβριτε τὴν ἑμετέραν Μεγαλειότητα.

— Τῷ ὄντι; Ἄ! ναι... πιθανὸν εἶναι. Λοιπὸν κρέμασέ την, κάμε την ὅ,τι θέλεις... ὅμως πῆγαινε.

Ὁ Καστελμελχώρας ἐξῆλθεν ἀμέσως.

Ἀφ' οὗτου κατεῖχε μόνος τοῦ Βασιλέως τὸ οὔς, εἶχε πολὺ ὑποσκάψει τὴν δύναμιν τῶν ἱπποτῶν τοῦ στερεώματος, καὶ μακρύνας αὐτοὺς μάλιστα τῶν ἀνακτόρων, τοῖς εἶχε ὀώσει ἰδιαιτέρον στρατῶνα. Οὐχ ἥττον ὅμως ἐνόμιζε βέβαιον ὅτι δὲν ἤθελον τῷ ἀρνηθῆ τὴν σύμπραξιν τῶν ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀσκανίου Μακαρόνη, ὃν εἶχε προσιθῆσαι εἰς ἄρχον τῶν ἱππέων ἢ Κομπασῶν, καὶ ὅστις ἐπρέσβευεν ἀπεριόριστον ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν ἐξοχότητά του. Ἀναχωρῶν λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, ἦλθε πρὸς τὸν καλὸν Παταυόν.

Ὁ Μακαρόνης διετάχθη νὰ ἐκλέξη μεταξὺ τῶν Κομπαστῶν δέκα τοὺς ἥττον ἀκριβολόγους ὡς πρὸς τὰ τῆς συνειδήσεως, ὅπερ ἦν ὑπερβολὴ ἀνήκουστος. Οἱ δὲ δέκα οὗτοι ὤφειλον κατὰ τὴν μίαν μετὰ τὸ μεσονύκτιον νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Συλλήψεως, τὴν ἐκτεινομένην πρὸς τὸ ὁμώνυμον μοναστήριον, ἐν ᾗ συνήθιζε νὰ ἐκπληρῇ τὰ θρησκευτικὰ τῆς καθήκοντα ἡ Βασίλισσα.

Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦν, ὡς εἶπομέν, ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγεννιάων, καὶ κατὰ πάσαν πιθανότητα ἡ Βασίλισσα ἐμελλε νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ μεσονυκτίου. Ὡστε ὁ Καστελμελχώρας, ἔχων μέγα συμφέρον νὰ μακρύνῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν αὐλήν, ἐδράττετο προθύμως τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὅπως ἀρχίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν σχεδίου μέλλοντος νὰ πληρώσῃ ὅλας τοὺς εὐχάς.

Ὁ Μακαρόνης, ἀνθρωπος τακτικὸς ὡς ἦτον, ἐρώτησε δις ἐπανειλημμένως τὰς ὁδηγίας του, καὶ ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὸ μέρος τὸ αὐτὸν ἀφορῶν. Ἦν δὲ τοῦτο, νὰ ἀρπίσῃ τὴν Βασίλισσαν, καὶ νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸ φρούριον Σούρης τῆς Ἐπαρχίας Ὑπερορίου (Τρὰ λὸς Μόντες).

Ἀνύποπτος ἡ Βασίλισσα, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔχουσα ὑπέροπε ἀνάγκην θρησκευτικῆς παραμυθίας, ἐξῆλθε τῶν ἀνακτόρων περὶ τὸ μεσονύκτιον, καὶ ἐπορεύθη ὀχουμένη εἰς τὴν μὲν τῆς Συλλήψεως. Ὅτε δὲ περὶ τὴν μίαν ἀπέλυσεν ἡ λειτουργία, ἡ Βασίλισσα ἀνέβη πάλιν εἰς τὸ ὄχημά της.

Ἀλλ' ἅμα ἐκρότησαν οἱ τροχοί, δέκα περίπου ἄνδρες, οἵτινες ἔσταντο εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἀπέσπρηθησαν βιαίως εἰς τὴν σκιάν τῶν ἐκατέρωθεν οἰκῶν. Τὸ δὲ ὄχημα προὐχέει.

— Ἐμπρὸς παλληκάρια! εἶπεν ὁ Μακαρόνης με συνεσταλμένην φωνήν.

Οἱ δέκα ἱππῶται τοῦ στερεώματος ὤρμησαν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἱππῶν. Ὁ δὲ Μακαρόνης προέκυψε τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ παραθύρου τῆς ἀμάξης.

— Ἐκλαμπροτάτη Κυρία, εἶπε, χαίρετῶν εὐγενέστατα, διετάχθη νὰ σὰς ὁδηγήσω εἰς τὴν ἀγροικίαν σας. Ἐπιθυμεῖτε ν' ἀναμώσῃτε μόνον ἡ ποσιπᾶτε